

## קנין יג – בישוב, ללמוד מתוך מנוחה

התורה זקוקה לישוב הדעת, על מנת שנוכל להתבונן בה בתשומת לב. אדם שלא יודע לפנות את דעתו מכל הלחצים מסביב, וליישב אותה, לא יצליח להפנים ולהעמיק בתורה.

כתוב במשנה: 'התקן עצמך ללמוד תורה' ומפרש התפארת ישראל: "הזדרז לתקן עצמך מכל הקלקולים שימניעוך מלימודה, הן בדאגת פרנסה, או חולשת הגוף, או מיעוט השכל, או שאר צער, **הוא מחשב כאילו כל אלה מתוקנין לך בשבתך ללמוד...**"

מדוע התורה צריכה ישוב הדעת? כי האדם שלומד צריך להתנתק מכל הסביבה, מכל הלחצים והדאגות, הבלבולים והטרדות. הוא חוזר למעמד הר סיני, השכינה יורדת עליו, מלאכים ושרפים מתאספים סביבו, וכל כולו טרוד בשאלה איך לבאר ולהבין את דברי התורה הקדושה. ככה לומדים תורה.

בשביל זה צריך את הכוח הזה ליישב את הדעת, לא לצאת מהכלים.

הרב מונק זצ"ל בספר 'קנין כתר תורה' מביא מהגרא"א דסלר שמסביר מדוע מי שלובש שני בגדים יחד זה קשה לשכחה, משום שבשביל לזכור את התורה צריך להתבונן בה בשלווה ובישוב הדעת, מי שלובש ב' בגדים יחד זה סימן לפזיזות ובהילות. כך גם מי שתוך כדי שהספר פתוח הוא עוזב את הספר, זה סימן לחוסר ישוב הדעת, בהילות ובלבול, ולכן זה מונע את הזכרון של התורה.

מאיך גיסא, התורה היא זו שמשפיעה על האדם ישוב הדעת. כמו שכתוב 'תורת ה' תמימה משיבת נפש' - מבאר המצודות שזה לשון מנוחה ושקט, היא גורמת למנוחת הדעת.

הלבוש כותב על המנהג לעלות את הבעל תוקע לתורה "ואפשר שנהגו כן משום שיהא לבו שמח, כי התורה משמחת כדכתיב פקודי ה' ישרים וגו', **ועל ידי כן יאושר כחו שיוכל לתקוע יפה בלא הפסק או טעות**". זאת אומרת, שבעל תוקע בדרך כלל הוא לחוץ וחרד להצליח במצוותו, וחרדה זו עלולה לבלבל אותו [וכידוע שבעלי התקיעה מעידים שבכל חודש אלול כשהם מתאמנים אין להם אפילו תקלה אחת, ורק בראש השנה מצויות התקלות בגלל ההתרגשות והחרדה], לכן מעלים אותו לתורה כי התורה תיישב את דעתו ותמלא אותו שמחה ורוגע.

בתקופה הזו, תקופת הקורונה (תש"פ), הקב"ה מחנך אותנו הרבה במידה הזו של ישוב הדעת, לא להיות בהול, לא לצאת מהכלים. כל דבר צריך סבלנות ושלווה, אפילו בשביל להיכנס ל'סופר' השבונתי צריך לעמוד בחוץ עשר דקות ולהמתין בנחת שאחרים יצאו... הילדים קופצים ב"ה על הראש, והאדם צריך להתגדל לא לצאת משלוות הנפש שלו, מהסבלנות שלו, לא לצאת מהכלים.

זקני הגאון החסיד רבי חיים יצחק מאליק הי"ד היה ת"ח בסאטמר לפני המלחמה והוציא כמה וכמה ספרים חשובים בהלכה ובמוסר. אחד הדברים שהוא עומד עליהם בספרים שלו, זו הנקודה הזאת: עד כמה חשוב להיות בישוב הדעת. **"כלל גדול ועיקר שלא יהיה האדם בהול ונודף, רק להיות תמיד במתינות ובישוב הדעת"**.

והנה לאחר שנים התברר שהמתינות והישוב הדעת שלו היא שהצילה את זרעו אחריו לדורי דורות: הרי אתם יודעים שבניגוד ליהודי פולין אשר השואה האיומה הגיעה אליהם בהדרגה, הם נשמדו במשך חמש שנים – בתחילה גזירות וגיטאות, ולאט לאט שלחו קבוצות קבוצות למחנות השמדה – הרי יהודי הונגריה עד שנת תש"ד חיו בתחושת בטחון יחסית, ובשנה האחרונה בבת אחת התהפך עולמם, תוך כמה חודשים נשמדו רובם ככולם במחנות ההשמדה. נקל לשאר את עוצמת הבלבול וההלם שאחזו ברובם.

אבל זקני רבי חיים יצחק בתוך הרכבת לאושוויץ, בתוך הקרון הדחוס, לא יצא מהכלים, הוא לא שכח את החיוב שלו לצוות את בניו אחריו, הוא ורעייתו הצדקת כינסו את ילדיהם לפינת הקרון המיטלטל, והזהירו אותם להמשיך בדרך אבותיהם בשמירת התורה, ובמיוחד להיזהר בשמירת שבת וכשרות ולמסור נפש על קידוש ה' בעת הצורך. אמנם – הם הדגישו להם – שלצורך פיקוח נפש עליהם לאכול טריפות, ולא לסכן עצמם בשביל כך.

וכך אמר אז זקנינו הי"ד: "נראה שלא מוליכים אותנו למקום טוב, ואין אנו יודעים מי מבינינו ישר בחיים, וצריך לקבל באהבה רצון ה'. מי שיישאר יזהר ללכת בדרכי אבותיו ולשמור – אחרי חלוף הסכנה – שבת וכשרות וכו' ומי שלא יזהר בזה שלא יזכר שמי עליו".

משפט קצר זה, חדר לעמקי לבה הטהור של בתו הנערה, זקנתנו מרת פראדל ע"ה, והיה לה למורה דרך בכל תקופת מחנה ההשמדה, ומחנות העבודה, ולאחר מכן במחנות הפליטות ובכל גילגוליה שעברה מאז.

חז"ל אמרו במסכת שמחות פ"ד:

"מעשה ביוסף בן פיסקן [הכהן] שעלתה נומי [נמק] ברגלו ונכנס הרופא לחתכה, אמר לו כשתניח כחוט השערה [קודם שתחתוך הרגל לגמרי] הודיעני, חתכה והניח בה כחוט השערה והודיעו, וקרא לנחוניא בנו ואמר לו, נחוניא בני, עד כאן היית חייב ליטפל בי, מכאן ואילך אי אתה חייב ליטפל בי, שאמרו חכמים 'אין אדם [כהן] מטמא על אבר מן החי אפילו מאביו'. **וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו: על זה נאמר: 'נפשי בכפי תמיד – ותורתך לא שכחתי', ואומר: 'יש צדיק אבד בצדקו ויש רשע מאריך ברעתו'.**"

למדנו מכאן את ההתפעלות הגדולה של אדם אשר בזמן שהוא 'אובד', בתוך סכנת נפשות, הוא עדיין 'בצדקו', איננו מאבד מנוחת נפשו ונותן דעתו על שמירת התורה ודקדוק ההלכה.

רבי חיים יצחק הי"ד הגיע למעלה זו של 'צדיק אובד בצדקו', בתוך כל המהומה הגדולה והשעה הטרופה והאיומה בנסיעה מטלטלת ברכבת מוות – נתן זקנינו הקדוש הי"ד את דעתו על העתיד הרוחני של צאצאיו והדורות הבאים, במנוחת הדעת ידע לשקול ולומר את המילים הנוקבות והנכונות שהדהדו ונשמעו באוזניו בתו במשך עשרות שנים. מילים בודדות אלו, שנאמרו בשוב הדעת ובכובד ראש, מילאו את זקנתי בעוצמה גדולה, היא זכתה להינצל, ולמסור נפש בשביל לקיים את צוואתו – להמשיך ולגדל דור ישרים, לחנך אותם לתורה וליראת שמיים, לאמונה פשוטה ובהירה, לחיים יהודיים.

זהו הכוח של ישוב הדעת.

\*\*\*

### השלווה שמתחת הר סיני...

הנה, מסופר בתורה שהתורה ניתנה בתוך אימה וחרדה, קולות וברקים, לפידים וענן כבד, ויהי קול השופר הולך וחזק מאד, ויחד כל העם, ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחד כל ההר מאוד, וירא כל העם וינועו ויעמדו מרחוק.

וכל מתבונן משתומם: היה ראוי לכאורה שבשעת מתן תורה, שדרכיה דרכי נועם, יהיה יום בהיר, בוקר לא עבות, שמים תכולים, שמש זורחת, בכל הסביבה ישרור שקט ושלוה, ויעמדו ישראל בשמחה ורוגע כדי שיוכלו להבין את התורה לכל פרטיה ודקדוקיה. למה היה מצב הפוך מזה, של חרדה וזיעה, וכי במצב כזה אפשר להשיג ולהבין את דברי התורה?

אלא, ביאר בספר "פרי לבנון", שכאשר הציע משה לישראל לקבל את התורה, היו סבורים שבתוך זמן קצר הם נכנסים לארץ ישראל ולשלמות האמיתית, לישב איש תחת גפנו ותחת תאנתו והוגים בתורה במתיקות ונעימות, בלא שום פרץ וצווחה, צרה ויגון. לא פלא, שחשקו בני ישראל בתורה מאד, וקראו 'נעשה ונשמע'.

אבל, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שבעוונותינו הרבים עתידים ישראל להיות בכמה גלויות קשות ומרות, בחורבנות ושמדות, אינקביזיציות, מסעות-צלל, פרעות ישמעאלים, ועוד ועוד, ויסבלו מאד משנאת העמים לדתם ותורתם. לכן, הראה להם הקב"ה במתן תורה מה שיקרה להם ולבניהם אחריהם בחורבנות ובגלויות, ולכן כתב 'ויהי' ביום השלישי, אין 'ויהי' אלא לשון צרה, ויהיה קולות וברקים וענן כבד, והר סיני עשן כעשן הכבשן.. רמזו רמז להם על שריפת המקדשות, שריפת התורה, שריפת חכמי ישראל, אש האינקביזיציה, אש מכונות ההריגה היורות אל מליוני יהודים, עשן הכבשנים המיתמר מעל מחנות ההשמדה באירופה.. ולכן כתוב 'וכל העם 'רואים' את הקולות ואת הלפידים, כלומר הם 'הבינו' את משמעות הקולות והלפידים (כמו 'רואה' אני את דברי אדמון. כתובות דף קח), וירא העם 'וינועו' ויעמדו מרחוק.. כי חששו לקבל את התורה בצורה איומה כזאת..

רק כאשר עמדו בני ישראל בתחתית ההר והיה ההר כגיגית עליהם, נמלטו הם מן הקולות והלפידים שמסביב להר, ההר עטף אותם והגן עליהם, "הוציא אותם" מתוך האש הגדולה והרעש העצום.

נמצא א"כ **שדוקא כפיית ההר כגיגית** היא היא שהגנה עליהם מהרעשים והצרות שמסביב!

נרמז להם בזה, שגם בתוך הלפידים ועשן הכבשנים, השריפות והקולות, תמיד יוכלו להיכנס בתחתית ההר, בתוככי דפי הגמרא, בעמקי הסוגיות, במרומי פסגות המחשבה, בין שבילי המקראות, ולהתנתק מכל הרעש האיום שמסביב..!

התורה זקוקה ל'ישוב' בשביל לקנות אותה. אבל החיים מלאים בסערות והתפתחויות, דאגות וטירדות. איך אפשר לקיים קניין חשוב זה של ישוב הדעת? רק ע"י שנכניס את עצמנו תחת ההר, נעזוב את כל העניינים המטרידים מחוץ לבית המדרש, ונפליג לתוך עולם קסום ומאיר של תורה.

ידוע, שהתוספות הארוכים בפרק מרובה בבבא קמא התבררו על ידם לילה לפני שהוצאו להורג ע"י הצלבנים במסעי הצלב. בתוך כל הסערה ואימת המוות, ישבו רבותינו וליבנו בישוב הדעת את הסוגיות העמוקות שבש"ס.

במלחמת ששת הימים - מספרים אלו שישבו עם מרן הגרי"ש אלישיב במקלט הציבורי שמתחת בית מדרש ברסלב במאה שערים - ברקע היה רעש מפחיד של הפגזות, בפנים דיבורים קולניים של כל המשפחות על נשיהם וטפם, הגברים עסקו בין פרק תהלים למשנהו בניתוח המצב, בחדשות שהגיעו מהחזיתות, וכל שמועה היתה מקור להתעניינות ותעסוקה.

כך אצל כולם, חוץ מאחד שישב בפניו ובידו גמרא גדולה והתנדנד בקצב אחיד, שקוע בהתמדתו ושקידתו... הלא הוא רבינו הגרי"ש... ביום השלישי למלחמה פשטה השמועה שהצבא כבש את העיר העתיקה והכותל המערבי בידי היהודים הדבר עורר התרגשות גדולה מאוד נגשו מספר אברכים לספר בהתלהבות לגרי"ש את החדשות. הגרי"ש פסק מלימודו שמע והקשיב עד אשר כילו לדבר, ואז אמרו לו "גם הכותל המערבי משוחרר" רבינו שוב הקשיב ובלא התרגשות מיוחדת המשיך ללמוד בגמרא הגדולה בניגון...